

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยพัฒนาไปอย่างรวดเร็วประกอบกับความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาไปอย่างรวดหน้า มีผลทำให้การศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ ไม่เพียงพอที่จะให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชน และจากรายงานผลตรวจราชการประจำปีงบประมาณ 2542 ของผู้ตรวจราชการ 12 เหตุการศึกษา สรุปได้ว่าคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในระดับที่จำเป็นต้องปรับปรุงเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชั้นต่าง ๆ ของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ อีกทั้งยังพบว่าการเรียนการสอนส่วนใหญ่นั้น ครุภูสอนยังคงมุ่งสอนตามตำราไม่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากปัญหาดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการศึกษาไทยยังเผชิญกับวิกฤตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถใช้เป็นพลังขับเคลื่อนและเป็นเครื่องมือให้เกิดการพัฒนา ประเทศไทยจึงได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาของชาติตัวอย่างการปฏิรูปการศึกษา และเริ่มนี้แนวทาง pragmatic ที่ชัดเจนขึ้นเมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายรองรับและเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ (กรมวิชาการ, 2545 :1) นับจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องตื่นตัวที่จะอาศัยภาวะวิกฤตให้เป็นโอกาส ในการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างคนไทยให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข และเป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน การศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น หน่วยงานที่มีบทบาทมากที่สุดคือ “โรงเรียน” หรือ “สถานศึกษา” เพราะกิจกรรมการศึกษาที่แท้จริงนั้นเกิดขึ้นที่โรงเรียน การปฏิรูปการศึกษาในอดีตเน้นการปรับปรุงหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอนให้ดีขึ้น จุดที่ต้องปฏิรูปคือโรงเรียนหรือสถานศึกษา การปฏิรูประดับนี้เท่านั้นที่จะทำให้การพัฒนาการเรียนการสอนของคนทั้งประเทศประสบความสำเร็จจากการศึกษาหลายท่านมีความเห็นว่า การปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริงต้องปฏิรูปที่โรงเรียน จึงจะส่งผลต่อการเรียนรู้โดยตรง (รุ่ง แก้วแดง, 2543 : 245) อีกทั้งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้เน้นย้ำมุ่งให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคน คิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้จักใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างหลากหลายเพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งการหล่อ牢อมให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวได้ ต้องฝึกให้รู้จักใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อถือได้ (กรมวิชาการ, 2545:1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญเรื่องเทคโนโลยีการศึกษา โดยจัดไว้เป็นหมวดหนึ่งโดยเฉพาะคือ หมวด 9 เรื่องเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย 7 มาตรา ซึ่งเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับนี้มีขอบเขต หมายถึง เครื่องมือในการพัฒนาการศึกษา โดยการนำสื่อมาลุย เทคโนโลยีสารสนเทศ โทรคมนาคมและการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ โดยการจัดการศึกษาที่ผสานผ่านห้องการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจะเน้นที่การวิเคราะห์สภาพปัญหา และการวางแผน การประสานดำเนินการ การออกแบบและการผลิตสื่อทางการศึกษา ตลอดจนพัฒนาบุคลากรผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2543) กรมสามัญศึกษามีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาเพื่อคนพิการ และการศึกษาสงเคราะห์ ได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาทุกด้านอย่างต่อเนื่องและจริงจังโดยเฉพาะด้านที่ 4 การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา กรมสามัญศึกษานำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารการจัดการศึกษาห้องการส่งเสริมการเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ในโรงเรียน การพัฒนาเครือข่ายอินเตอร์เน็ต การเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลที่จะใช้ร่วมกันในสถานศึกษาและระหว่างหน่วยงาน การนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 71) ในทศวรรษของนักการศึกษาไทย การมัธยมศึกษาในอนาคต จะเป็นการเตรียมคนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดี ปรัชญาในการจัดการเรียน เป็นแนวปฏิรูปนิยมให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนไปพัฒนาตนเองและสังคมได้ดีขึ้น ผู้เรียนจะเป็นบุคคลสำคัญ การเรียนการสอนจะใช้เทคโนโลยีประกอบ มีศูนย์ให้ศึกษาค้นคว้ามากขึ้น (สุไขทัยธรรมาริวาช, 2537 : 342) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในมาตรา 65 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาบุคลากรห้องต้นผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพและมาตรา 69 ตามพระราชบัญญัติการศึกษา ระบุให้ให้มีการจัดตั้งองค์กรควบคุมงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ระบุไว้ว่า “รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่เสนอนโยบาย แผนส่งเสริมและประสานการวิจัย การพัฒนา การใช้รวมทั้งการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของการผลิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา” (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

จากความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษาที่เป็นส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้การศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันส่งผลให้บทบาทนักเทคโนโนโลยีการศึกษาอย่างเป็นผู้นำทางการศึกษามีฐานะเป็นผู้วางแผนและมีหน้าที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาในฐานะผู้จัดระบบการศึกษา ผู้ออกแบบ ผลิตและเลือกใช้สื่อ รวมทั้งบริหารวิจัย บริการและให้คำปรึกษาในสถาบันการศึกษา แต่สภาพความเป็นจริงการนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ยังมีปัญหาและอุปสรรค โดยเฉพาะเรื่องบุคลากรและการ

ปฏิบัติงาน เพราะหน่วยงานด้านเทคโนโลยีการศึกษา จะมีบุคลากรหรือผู้ที่ปฏิบัติงานด้าน สสส. ศึกษาหรือเทคโนโลยีการศึกษาหรือนักสสส. ศึกษาหรือนักเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งมีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านจริงนั้นเป็นจำนวนน้อยมากหรือบางหน่วยงานก็ไม่มี ผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านเทคโนโลยีการศึกษามากโดยตรง จึงก่อให้เกิดปัญหาในการ ปฏิบัติงาน ตั้งที่สุพัตรา เองสมบูรณ์กล่าวว่าครู อาจารย์ ตลอดจนบุคลากรที่ทำงานทางด้าน เทคโนโลยีการศึกษานี้ส่วนมากไม่สำเร็จทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษามากโดยตรงจึงขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการเลือก การผลิต การแสวงหานวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา (สุพัตรา เองสมบูรณ์, 2528 : 2) นอกจากนั้น สุวรรณ โชติสุกานต์ ยังได้กล่าวถึงปัญหาของ ครุภัณฑ์ในหน่วยงานสสส. ศึกษาไว้ว่า ครุภัณฑ์ในภูมิประเทศและประสบการณ์ในการนำ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงใช้ วิธีการสอนแบบบรรยาย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดให้มีหน่วยงานหนึ่งขึ้นในโรงเรียนเพื่อให้ความ ช่วยเหลือครุภัณฑ์สอนในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการผลิต การใช้สสส. ศึกษา ตลอดจน เทคนิควิธีการสอนแบบใหม่ หน่วยงานนี้คือหน่วยงานสสส. ศึกษา (สุวรรณ โชติสุกานต์, 2523 : 2) จะเห็นได้ว่าบทบาทของนักเทคโนโลยีการศึกษามีความสำคัญต่อวงการศึกษาเป็น อย่างมาก นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการ ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีและมีสมรรถภาพเพียงพอ เพื่อให้การปฏิบัติงานในบทบาทและตำแหน่ง หน้าที่สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา บทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวังของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาตามความ คิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยี การศึกษาในสถานศึกษา ได้ทราบถึงการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามบทบาทหน้าที่และเป็น แนวทางในการพัฒนาศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้าน เทคโนโลยีการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา ตามความ คิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.1 เพื่อศึกษาระดับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและระดับบทบาทที่คาดหวังของผู้

1.2 ทำให้ทราบความแตกต่างตามความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ในบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา

1.3 ทำให้ทราบความแตกต่างตามความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ในบทบาทที่คาดหวังของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 เป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปเป็นแนวทางกำหนดกรอบและขอบข่ายภาระงานของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ในสถานศึกษา

2.2 เป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปพัฒนาศักยภาพของตนเอง

2.3 ผลการวิจัยช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา งานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษาในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยครั้นนี้ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา ตามขอบข่ายเทคโนโลยีการศึกษา 5 ขอบข่าย ดังนี้

1.1 การออกแบบ (Design)

1.2 การพัฒนา (Development)

1.3 การใช้ (Utilization)

1.4 การจัดการ (Management)

1.5 การประเมิน (Evaluation)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอน และผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 2,971 คน จาก 44 สถานศึกษา จำแนกได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	44	คน
อาจารย์ผู้สอน	จำนวน	2,883	คน
ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา	จำนวน	44	คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ ผู้สอนและผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 400 คน จาก 40 สถานศึกษา จ้าแนกได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	40	คน
อาจารย์ผู้สอน	จำนวน	320	คน
ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา	จำนวน	40	คน

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ

3.1.1 ตำแหน่ง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม

3.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.1.2 อาจารย์ผู้สอน

3.1.1.3 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา

3.1.2 บทบาท แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

3.1.2.1 บทบาทที่ปฏิบัติจริง

3.1.2.2 บทบาทที่คาดหวัง

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

บทบาทของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา ตามขอบข่ายเทคโนโลยีการศึกษา 5 ด้าน ดังนี้

3.2.1 การออกแบบ (Design)

3.2.2 การพัฒนา (Development)

3.2.3 การใช้ (Utilization)

3.2.4 การจัดการ (Management)

3.2.5 การประเมิน (Evaluation)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความเข้าใจตรงกัน ในความหมายของคำบางคำ ผู้วิจัยจึงขอ กำหนดคำนิยามศัพท์เพื่อใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. บทบาทของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานตามขอบข่ายเทคโนโลยีการศึกษา ในด้านการออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การใช้ (Utilization) การจัดการ (Management) และการประเมิน (Evaluation)
2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง สภาพการปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่ได้กระทำการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ในด้านการออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การใช้ (Utilization) การจัดการ (Management) และการประเมิน (Evaluation)
3. บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง ความต้องการส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อสภาพการปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาและความต้องการส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่มีต่อสภาพการปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษาของตนเองในด้านการออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การใช้ (Utilization) การจัดการ (Management) และการประเมิน (Evaluation)
4. การออกแบบ (Design) หมายถึง การออกแบบระบบการสอน การออกแบบสาร โดยเน้นกระบวนการช่วยสร้างและผลิตสื่อวัสดุการสอนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในการสอนตลอดจนลักษณะของผู้เรียน
5. การพัฒนา (Development) หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลง การออกแบบให้เป็นรูปแบบทางกายภาพ ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีลิงพิมพ์ เทคโนโลยี ไอทีทัศน์ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีบูรณาการ
6. การใช้ (Utilization) หมายถึง การใช้กระบวนการและแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วย การใช้สื่อ การแพร่ร่วมวัตกรรม วิธีการใช้และการจัดการนโยบาย หลักการและระเบียบข้อบังคับ
7. การจัดการ (Management) หมายถึง การบริหารจัดการทางเทคโนโลยีการศึกษา ตลอดจนการวางแผน การประสานงาน และการให้คำแนะนำ เช่น การจัดการโครงการ การจัดการแหล่งทรัพยากร การจัดระบบส่งถ่าย การจัดการสารสนเทศ
8. การประเมิน (Evaluation) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดความเหมาะสม ของการเรียนการสอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหา การใช้เกณฑ์การประเมิน การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุป
9. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษา ชั้นปีนฐานชั่วชั้นที่ 3 และ 4 สังกัดกรมสามัญศึกษา (เดิม) ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังชลฯ เขต 1, 2 และ 3

10. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือบุคคลที่ทำหน้าที่รักษาการในตำแหน่งดังกล่าว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา

11. อาจารย์ผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา

12. ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง ครูโสตทัศนศึกษา อาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับโสตทัศนศึกษา หรือเทคโนโลยีการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา

13. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สงขลา หมายถึง หน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลาประกอบด้วยเขต 1 เขต 2 และเขต 3